

ELÄMÄÄ SIUROSSA

Noin 150 vuoden takaa lähes tähän päivään

- Talvella 2024 Matti Raisamo -

ELÄMÄÄ SIUROSSA

Aluksi

Olen paljasjalkainen siurolainen, kuten täällä syntyneistä sanotaan. Nyt eläkeläisenä ryhdyin käymään läpi muistojani ja muita löytämiäni tietoja Siurosta, ja päätin kirjata ne tietokoneeseeni tiedostoksi sitä kautta mahdollistaakseni kertomuksen tulostamisen lähinnä lasteni ja muiden sukulaisten luettavaksi. Päätin lähteä liikkeelle kylän menneisyydestä, mutta siellä täällä peilaan tilanteita uudempaan aikaan.

Siuro on nimenä saamelaista alkuperää ja tarkoittaa vesistöjen risteystä. Siuronkoski on kuin muutkin voimakkaat kosket Suomessa vetänyt aikojen alusta puoleensa yritteliästä väkeä ensin kala-apajana ja sitten perustamaan maataloutta palvelevia myllyjä, minkä jälkeen kosken noin neljän metrin putouskorkeuden omaavaa voimaa on täällä valjastettu sahojen, puuhiomon, massatehtaan ja sähkövoimalankin käyttämiseksi. Toissa vuosisadan vaihteesta lähtien Siurosta oli teollisuuden työpaikkojen vähitellen lisääntyessä muodostunut vilkas kaksoiskylä kosken molemmin puolin monipuolisine palveluineen.

Seudun kehitystä kiihdytti erityisesti vuonna 1895 valmistunut Tampere-Pori rautatie

Pirkkalan puolelle kylää perustettuine Siuron rautatieasemineen. Suurin vaikutus kylän kehittymiseen oli Kuljun kartanon omistajan Anton Elvingin kosken reuna-mille perustamalla tehdaslaitoksilla. Poikkeuksellisen vilkkautensa ja hyvien liikenneyhteyksiensä johdosta Siuroa alettiin viime vuosisadan alussa leikillisesti kutsua ”parkanolaisten Ameriikaksi”. Ei heitä tänne sentään muuttanut – kuten suuri joukko väkeä Suomesta Amerikkaan niihin aikoihin – kävivätpä vain Siurossa tai täältä junalla Tampereella hankintamatkoillaan.

Teollisuuden kehittyminen

Pienimuotoista sahateollisuutta Siuronkoskella oli ollut jo 1600-luvun lopulta lähtien, mutta Anton Elvingin sinne 1800-luvun lopussa perustama laitos oli kooltaan jo merkittävä. Koska Siuro Hämeenkyrön vesistön ja Kokemäenjoen risteyksessä oli raakapuun saannin ja tukinuiton kannalta edullinen paikka, myös porilainen Rosenlew havitteli sinne uutta sahausyksikköä omistamansa Reposaaressa Sahan laajennukseksi. Sahan hän rakensikin, mutta joutui tekemään sen hankalaan paikkaan Kuljun kartanon vuokramaalle Isoonsaareen, koska Elving ei vuokrannut hänelle maata mantereen puolelta radan varresta. Silti tämä Saaren saha kutsuttu höyrykäyttöinen laitos kasvoi merkittäväksi siurolaisten työllistäjäksi, mutta vuosisadan vaihteen jälkeen sen tuotanto väheni ja kohta kokonaan loppuikin. Elving osti lopettaneen höyrysaahan koneet ja siirsi ne omalle saarta vastapäätä radan varteen rakentamalleen uudelle sahalaitokselle.

Koskenrannan vanhan sahan hän purki ja rakensi sen tilalle uutta aikaa edustavan puuhiomon. Tämä tehdas taas laajennettiin vähän myöhemmin nykyiseen muotoonsa massatehtaaksi ja Siuronkoski Oy:n sähkövoimalaitokseksi. 1930-luvun alussa tämä Anton Elvingin pojan Bengt-Johanin yhtiö rakensi vielä Siuron Valssimyllyn kosken tuntumaan maantien ja rautatien väliin, mutta tuli tuhosi sen jo parin vuoden päästä. Nykyinen isompi myllyrakennus nousi heti entisen tilalle jatkamaan Siuron-kosken myllyjen perinnettä lähialueen maanviljelijöiden jyväsatojen jauhajana.

Tuon Elvingin radan varteen Kuloveden rantaan rakentamankin sahan jouduttua

lopettamaan, sen vieläkin pystyssä oleva punatiilinen tehdasrakennus toimi ensin tervatehtaana ja sitten hetken lasinjalostamona, kunnes pitkän tauon jälkeen heräsi 60-luvun alkaessa uudestaan eloon, kun Esko Oinonen perusti siihen Siro-Plastin, jossa hän valmisti muovista nukkeja ja Legon tapaisia pehmeitä leikkipalikoita. Muutettuaan firman nimen Muotoplastiksi hänen päätuotteitaan olivat siellä syvävedetyt muoviset kukka-altaat ja autojen keskikonsolit. Tehdas autioitui lopullisesti vasta 1980-luvulle tultaessa.

Myös Pirkkalan puolen Siurossa oli teollisuutta. Kymmenisen vuotta Porin radan valmistuttua 1905 rakensi valtio höyrysahan Valtion Rautateiden tarpeisiin hyvälle paikalle Kuloveden Naarlahteen ratapihan ja Knuutilan kartanon väliin. Saha laajeni ja sinne palkattiin yhä enemmän työntekijöitä, jotka rakensivat joutomaana olleen Siuronmäen vähitellen täyteen pikku asumuksiaan pääasiassa sahan ylijäämäpuista. Haukkalan tilasta vuokratut tontit olivat sikin sokin pitkin mäkeä, jolloin Siuronmäestä muodostui tuo pittoreski pikku-Pispala.

Myöhemmin Metsähallituksen päätettyä lopettaa tämän Valtion sahan toiminnan, sahan osti taivalkuntalainen teollisuusporhatta Kalle Alastalo, jonka aikaisen kuoleman jälkeen tämän Siuron Sahan johtoon tulivat Eemeli Perälä ja työnjohtaja Branthin (Hirsitie). Johtaja Perälä asui talossa, joka vieläkin on pystyssä osoitteessa Siurontie 51. Hirsitien autioksi jäänyt talo purettiin 1969 uuden Siuron Osuuspankin talon tieltä. Kun saha joutui sota-aikaan lopettamaan, Epilän Nahkatehdas perusti sen päärakennukseen parkki-tehtaan joiksikin vuosiksi. Seuraavaksi tiloihin ilmestyi Martti Rautasen luuliima- ja kemiantehdas, joka jäi kyläläisten mieleen erityisesti ajoittaisen pahan löyhkän aiheuttamisesta. Rautasen siirrettyä Kemia Oy:nsä kosken toiselle puolelle Järvenjärventielle rakentamaansa rumaan halliin, tuohon Naarlahden vanhaan tehtaaseen muutti Uno Veijola teräs- ja betoniputkimuottipajansa kotoaan Kalliokadulta.

Viimeksi paikan valtasi uudelleen valtionyhtiö Vapo, jonka saha ja kyllästämö tarjosivatkin taas töitä joukolle siurolaisia pitkäksi aikaa. Viime vuosisadan lopussa, kun Vapokin sai Siurosta tarpeekseen, tuo vanha punatiilinen tehdasrakennus

purettiin, ja paikalla on nykyisin vain rauhallinen veneranta.

Siuron lähistöllä tehtiin myös tiiliä. Kalle Alastalon tiilitehdas oli 1920-luvulla Taivalkunnassa Korvolaa vastapäätä, mistä tiilitaakat siirrettiin ilmaratakuljettimella Nokianvirran yli junanvaunuihin, jotka oli ajettu pistoraiteelle lähelle Jaakkolan seisaketta odottamaan kuormausta. Pieni tiilitehdas oli myös Jokismaalla Kesolan kohdalla Jokinenjärven rannassa. Myllykylässä Matalusjoen varressa oli vielä Teerilahden paikallinen saha.

Siurolaiseksi teollisuudeksi pitää myös laskea maantien varressa aseman kohdalla sijainnut Jaakko Saarelan paja ja maataloustyökalutakomo, joka siirtyi Markun johtamana Vammalaan 1960-luvun lopussa. Puusepänteollisuuttakin kylästä löytyi. Mauno Siren teki huonekaluja Saunakylässä ja Lauri Lehtisellä oli Siuron Huonekalutehdas maantien varressa Miharinristeyksestä parisataa metriä Penttilän suuntaan. Lehtinen siirsi sitten rakennusten ikkunoiden tekoon keskittyneen verstaansa Knuutilan navettaan, ja tuotannon vielä laajentuessa rakensi kokonaan uuden hallin Knuutilan pellolle. Kartanon navetassa toimi Laurin pajan jälkeen Antti Valtakarin yritys Rapu-Karjala, joka ei menestynyt kuitenkaan muutamaa vuotta kauempaa. Aiemmin mainittuun Kemia Oy:n Järvenjärventien halliin tuli tämän lopetettua Tauno Mattilan puusepänerversta, jonne hän laajensi aikanaan jo autotallissaan Suvitaipaleella aloittamaansa puutarhakalustetuotantoa. Tane oli muuten pitkään arvostettu Siuron Tuiskun poikien painivalmentaja. Tämä teollisuushalli purettiin, kun Purson rakennukset vähitellen levittäytyivät täyttämään kaikki loputkin Jyrän veljesten pellot.

Uudemman ajan teollisuutta

Insinööri Esko Ollila perusti alumiininjalostamo Suojapinta Ky:n Siuron Saunakylään 50-luvun lopussa ostettuaan tontin Suoniemen kunnalta, saatuaan rahoituksen Siuron Osuuskassalta ja solmittuaan edullisen sähkösopimuksen Siuronkoski Oy:n kanssa. Siitä alkoi nykyisen Purso Oy:n kehittyminen valtakunnallisestikin merkittäväksi teollisuuslaitokseksi, joka työllistää paljon kyläläisiä ja väkeä kauempaakin. Muutamat Pursolla alumiinin käsittelyä, jalostusta ja hitsausta

oppineista ammattilaisista päättivät pian itsekin lähteä alan yrittäjiksi. Reijo Ojaniemi pani pystyyn pienen alumiinitöihin erikoistuneen verstaan Miharintien Tuotannon kellariin, ja Ritalan veljekset perustivat Siuron Metallirakenne Oy:n, jonka iso tuotantohalli nousi kohta Knuutilan pellolle Suontaustan Kesoilin viereen. Pojat valmistivat alumiinista SirMet-merkillä mm. tikkaita ja urheilukatsomorakenteita. Rakennuksessa toimii nykyisin Martikkalan Esan arkojen laitteiden kuljettamiseen tarkoitettuja alumiinilaatikoita ja -salkkuja valmistava Alpensi Oy.

Varsin tärkeä merkitys koko seudulle oli Linnavuoreen juuri sodan partaalla perustetulla traktorien ja pienkoneiden moottoreita valmistavalla Valmet Oy:llä ja vuoren sisään louhittuun tunneliin sijoitetulla Ilmavoimien varikolla, missä mm. huollettiin suihkühävittäjien moottoreita. Sieltä kallion syrjän koekäyttölaitokselta kantautui silloin tällöin valtava kohina, kun huollettuja suihkumoottoreita koekäytettiin. Valmetin ympärille keskelle metsää rakentui heti 1940-luvun alussa nopeasti uusi Linnavuoren asuinalue. Eri kehitysvaiheiden jälkeen Linnavuoren tehtaan moottorituotanto toimii nyt Agco Powerin omistamana pääosin uusissa tuotantotiloissa entisen tehtaan läheisyydessä.

Palveluja teollisuuden vanavedessä

Siuron ja lähialueen palvelut kehittyivät ja monipuolistuivat, kun työpaikkojen lisääntyessä väkeä alkoi kertyä yhä enemmän asumaan molemmin puolin koskea ja vielä Linnavuoreenkin. Aloitetaan sekatavara- ja ruokakaupoista: Kauniaisissa oli osuuskauppa maantien laidassa Suumaantien risteyksessä, Kuusenoja piti kauppa kauempana perämaassa ja Kuljussa Maurinahteella Pelttari. Suoniemen puolen Siuroon lännestä tultaessa maantien varressa olivat Talouskauppa, joka myöhemmin jatkoi Ylä-Voimana, ja Tmi Anton Laine, jonka takana Toritien varressa oli pieni kemikaali- ja lyhyttavarakauppa. Edempänä Toritiellä on aukio, jossa oli vanha Siuron tori. Pieni Pohjasen kauppa löytyi vielä Saunakylästä ja Pökkylässä piti Paukku jonkin aikaa kauppa. Seuraavana maantien varressa juuri ennen Siuronkoskea oli Koskikioski myllyä vastapäätä.

Heti kosken toisella puolella oli Ala-Voima, joka muuttui Polvianderin Koskibaariksi

50-luvulla. Kirkon jälkeen maantien varressa oli Nuotion kauppa, jossa aikaisemmin kauppaa olivat pitäneet Salo ja Knaapi ja johon Voima siirtyi koskelta Nuotion lopetettua. Alempana asemapäällikön taloa vastapäätä oli Malonen, jonka talossa ennen hänen kauppaansa oli ollut Vuotilan vesitehdas ja kahvila. Heti seuraavassa talossa oli Raisamo, jonka olivat aloittaneet isovanhempani Albert ja Hilja Rosenblad 1924. He olivat ostaneet talon entiseltä kauppias Tuomistolta. Vanhan talon tilalle rakennettiin uusi kaupparakennus 1959 samaan osoitteeseen Siurontie 53. Raisamon muutettua Nokian Harjuniittyyn rakentamaansa 1982 avattuun K-rautahalliin, tuossa talossa toimi useita vuosia Lillbackan Markun ruokakauppa Siurontori, ja nykyisin siinä on vanhan tavaran puoti Vintiikki.

Osuuskauppa Tuotanto rakensi 1960-luvulla Miharintielle ruokakaupan, joka myöhemmin on toiminut mm. kukkakauppana, ja Siuron Liiketalon valmistuttua myös 1960-luvun alussa siinä oli Ollikaisen A&O-kauppa ja baari. Gunnarin kioski jäi viimeiseksi puodiksi kylän reunamalle maantien ja ratapihan väliin jatkettaessa eteenpäin kohti Penttilää, mutta Korvolasta löytyi vielä Korhosen kauppa mäen päältä ennen Korvolansuoraa, jolla mutkikasta radan takaa kiertänyttä maantietä 50-luvulla oikaistiin.

Näiden lisäksi Siurossa toimi Majamaan kirjakauppa, Strömmerin apteekki ja kaksi huoltoasemaa. Yli-heljon Gulf ja Suontaustan Kesoil. Pankkipalveluja Siurossa tarjosivat Suoniemen Säästöpankki Tolpanahteen alla rouva Raeksen johtamana ja Siuron Osuuspankki, joka Noitermaan evakkona aluksi toimi Osuuskassana Nuotion kaupan vieressä Siurontie 61:ssä johtajanaan Matikainen. Pankin rakennettua oman pienkerrostalon Hirsitien talon paikalle 1970 sen johtajaksi tuli Veikko Saukko. Vielä kylässä oli Kansallis-Osake-Pankki rouva Yli-Krekolan hoitamana ja Postipankki, jota hoiti rouva Lehtonen. Posti toimi ennen asemalla, mutta muutti sitten Liiketaloon Pentintielle sen valmistuttua kuten KOP:kin entisestä Perälän talosta.

Siurossa on vuosien varrella toiminut myös kaksi kestikievaria, suutari Mecklin, räätäli Laitinen, peltiseppä Koskinen, Jalosen veneveistämö, Hiedan autokoulu, leipomo Siuron Herkku, yleinen sauna, kyläpoliisit Relander ja Pitkämäki, taksit

Yliheljo, Väyrynen, Kuusenoja ja Pohja, kuorma-autoilijat Joensuu, Väyrynen, Jokinen, Patrakka ja Kauppilan veljekset, parturikampaamot Jokinen, Ollila ja Kenkimäki, Elvingin ja Knuutilan pajat sekä kyläseppä Pihlajamäen autokorjaamo, Siuron Vapaapalokunta ja Siuron Puhelinyhdistys, jonka keskus oli Laitisen talossa vastapäätä Gunnarin kioskia.

Siuronmäessä oli vielä työväentalo, jossa kokousten, juhlien ja tanssien ohella joskus näytettiin elokuviakin. Kesäisin järjestettiin tansseja Kauniaisten Huvisuulissa. Kunnan palveluja Siurossa ovat olleet kunnanlääkäri, kaksi neuvolaa, Siuron sivukirjasto, Penttilän ja Siuron koulut, kaksi urheilukenttää talvisine luistinratoineen ja Suoniemen kunnantöimiston palvelut. Mainita voi vielä muutaman matonpesulaiturin ja valkopyykin keittopaikan tulisijoineen ja muuripatoineen koskella vähän vesipatojen alapuolella.

Seurakunnan palveluita Siuron kirkossa olivat jumalanpalvelusten ja muiden tilaisuuksien lisäksi lasten pyhä- ja nuorten rippikoulut sekä kerhotoimintaa tytöille ja pojille. Kuljun ja Kauniaisten asukkaille oli Maurin seurakuntatalo ja Maurinlehdon hautausmaa. Miharintien ja Kalliokadun välisellä niityllä kävi harvakseltaan muiden uskontokuntien saarnaajia kokoontumistelttoineen. Partio toimintaa Siuron nuorisolle ryhtyi järjestämään lippukunta Sata-Hämeen Vasamat siinä 1970-luvun alun paikkeilla Rauno J. Keskinen ja Raimo Jokisen johdolla.

Linnavuoren palveluita ovat puolestaan olleet Voiman, Tuotannon ja Siltasen kaupat, Linnavuorentien kioski, Raija Jokisen hoitama Tampereen Säästöpankin konttori, sivukirjasto, Linnavuoren koulu talvisine luistelu- ja jääkiekkokaukaloineen, vanhainkoti Iltarusko, yleinen sauna, uimaranta jalka- ja lentopallokenttineen, Vuorenhovi elokuvateattereineen ja juhlatiloineen sekä Valmetin tehdaspalokunta.

Siurossa poiketen Linnavuori sai heti rakennusvaiheessa vesi- ja viemärijohto koko kylään. Vesitorni oli Akkavuorella, jonne raakavesi pumpattiin Järvenjärvestä puuputkea pitkin Jokinenjärven ali.

Siuron liikenteestä

Siuron liikenneolot olivat aluksi vain järvien ja hevoskärryten varassa, mutta rautatien tultua asema sai yhä suuremman merkityksen ihmisten ja tavaroiden liikkumisessa kylän ja kaupunkien välillä. Arkiaamuisin asemalta nousi Tampereen junaan joukoittain ihmisiä, jotka palasivat Porin junalla illansuussa töistään ja muilta retkiltään. Junia molemmista suunnista pysähtyi Siurossa muinakin aikoina miltei tunnin välein, ja tavaravaunuja manööverattiin asemamiesten avulla junista ja takaisin juniin aseman oman höyryveturin avulla, jota kuljetti Korpiahon Valde.

Veturille oli rakennettu oma talli lähelle rautatiesiltaa. Kun höyryvoima jäi pois käytöstä, tätä vaihtoveturin hommaa hoitivat asemamiehet dieselkäyttöisellä Kisko-Kallella. Aseman yhteydessä oli dieselaikaan asti höyryveturien täydennyksiä varten puinen vesitorni ja halkoplaani suurine koivuhalko-pinoineen ja siirtovaunuineen, joita työnnettiin laiturille veturien luo kapeita raiteita pitkin. Plaanin toiminnan loputtua Raisamo vuokrasi alueen VR:ltä rautakauppatavaroiden varastotilojen laajennukseksi.

Siurossa toimineesta VR:n väestä muistan ainakin asemapäällikkö Saurin, junanlähettäjät Lydenin, Järvisen ja Tuohimäen sekä asemamiehistä Paavolan, Peitsamon, Höyläsen, Rantalan, Mattilan, Jännetyisen ja Lähdekorven. Heidän perheittensä käyttöön VR oli rakentanut alueelle saunan ja yhteiskellarin lisäksi myös talon asemapäällikölle, ratavartijalle ja jokusen tavallisille asemamiehillekin. Näissä asuivat ainakin Paavolan, Höyläsen ja Jännetyisen perheet.

Maanteiden ja autokaluston vähitellen parantuessa henkilö- ja tavaraliikennekin alkoi nopeaan tahtiin siirtyä rautateiltä kumipyörille. Muutosvauhti oli suurimmillaan heti 1940-luvun jälkeen, kun päivittäinen onnikkaliikenne* tiivistyi ja sitä alkoi hoitaa yhä useampi liikennöitsijä. Sota-ajan puukaasulla kulkeneista häkäpönttöonnikoista kerrotaan, että moottorien heikon tehon takia ne eivät päässeet ykkösvaihteellakaan Myllynmäkeä, vaan joutuivat peruuttamaan ylös, koska pakkivaihteen välityssuhde oli onneksi vielä ykköstäkin pienempi.

* tulee lat.sanasta omnibus => linja-auto

Siuron kautta ajoi parhaana aikana 1950-70-luvuilla monta linja-autoliikennöitsijää useita vuoroja päivässä: V.Keto-Seppälä, Antti Nikkilä, Urho Pitkäjärvi, Lauttakylän Auto, Elli Saarikko ja Raf. Wallin. Vielä kulki keltainen Postiautokin päivittäin Siuron läpi linjallaan Merikarvialta Tampereelle. Kaupunkien välisiä kuljetuksia varten yhtiöillä oli junien kanssa kilpailevia pikavuoroja, jotka pysähtyivät vain harvoissa paikoissa kaupunkien välillä. Myöhemmin monilta näistä pienemmistä liikennöitsijöistä markkinat valtasi Länsi-Linjat, joka itsekin on nykyisin vaikeuksissa ihmisten siirryttyä suurin joukoin omien autojen käyttämiseen muualla kuin suurimpien kaupunkien keskustoissa. Ennen pitkää tuli sitten aika, kun Siuron asemakin hiljeni kokonaan ja junien pysähtyminen täällä loppui.

Vesiliikenne oli tärkeää

Sitten muutama sana noista vesistöistä liikenneväylinä Siurossa. Kulovedellä henkilökuljetukset Ruolahden ja Siuron välillä aloitti yksikätinen Frans Helenius-Tasso Apu-soutuveneellään jo 1800-luvun puolella. Veneen aivot hän kiinnitti toisiinsa jousella, jonka keskeltä kahvasta venettä oli helpompi soutaa yhdellä kädellä. Seuraavaan Apu-laivaansa hän asensi koneiston, jonka kampea veivaamalla akselin päässä oleva potkuri pyöri veneen perässä. Tämä konsti osoittautui kovin työlääksi, joten hän päätyi asentamaan Apu III:een pienen höyrykoneen. Tähän alukseen mahtui jo yli 10 henkeä. Pransun viimeiseksi laivaksi jäi reilun kokoinen Apu IV, joka höyrykoneensa avulla kuljetti parikinkymmentäkin henkeä kerrallaan eri laitureihin pitkin Kulovettä. Tällöin Kulovedellä kulki jo useita muitakin höyrypaatteja Siurosta Piikkilänjärven kautta Mouhijärvelle ja Kulovettä pitkin Karkkuun ja Vammalaankin asti.

Monilla siurolaisilla oli oma soutuvene, jota he käyttivät paljon uistimen vetoon ja muuhunkin kalastamiseen, mutta myös huviveneilyyn sunnuntaisilla souturetkillä saarten hiekkarannoille. Kylän nopeimpana soutajana pidettiin Lehikoisen Aulista, jonka sanottiin uistelevan vimpaa, kun hän veteli airoilla niin että kokka kohisi. Moottoriveneet alkoivat yleistyä Siuron vesillä 60-luvulla. Aluksi käytössä oli pieniä kolmen hevosvoiman Adler-, Evinrude-, Johnson- tai Terhi-perämoottoreita ja

kalastajilla Vire-keskimoottoreita, joita tehtiin Valmetilla Linnavuoressa. Gunnarin Pokkella oli ensimmäinen ”pikavene”, jossa oli 10hv:n Evinrude perässä. Siitä huviveneiden koko vähitellen kasvoi, runkorakenne muuttui puusta lasikuitumuoviin ja uusia moottorimerkkejä ilmestyi markkinoille kuin sieniä sateella: Volvo-Penta, Mercury, Honda, Yamaha, Suzuki, Tohatsu ym.

Tukinuitto oli entisajan metsäisessä Suomessa sahateollisuuden elinehto, ja sitä tehtiin Siuron kautta myös Kokemäenjoen ja Hämeenkyrön vesistöissä. Kyröskoski-höyryhinaaja veti pohjoisesta tukkilautoja Siuronkosken niskalle, mistä tukit laskettiin Kuloveteen kosken sivulle rakennetun tukkirännin kautta ja kerättiin takaisin lautoiksi ratasillan alapuolella. Nokianvirran suunnalta puolestaan tukit uitettiin Kuloveden Alasenlahdelle, jossa ne myös kerättiin puomien sisään lautoiksi. Näitä lauttoja hinasi eteenpäin höyrykäyttöinen varppihinaaja Kulovesi Kutalaan asti, josta pienempi Rautavesi hinasi ne Vammaskoskelle. Siellä tukit taas vapautettiin lautoista uimaan virran mukana Porin sahoille asti. Pikkupoikina ihmettelimme, kun Kulovesi hinasi lauttoja perä edellä, mutta myöhemmin selvisi, miksi: laivan höyrykone ei ollut tarpeeksi voimakas suoraan hinaamiseen, jolloin oli käytettävä varppaustekniikkaa. Laiva vei ensin ankkurin yli kilometrin päähän ja palasi sieltä vaijeria päästäen takaisin lautan eteen ja kiinnittyi keulastaan siihen kettingillä. Sitten höyrykone kytkettiin ankkurivaijerin takaisinkelausvinssiin, jonka pyörittämiseen koneen teho riitti, ja tällä tavalla hinaaminen onnistui aina vaijerin pituus kerrallaan. Hidastahan tuo oli, mutta isompaa kiirettäkään ei silloin tarvinnut pitää.

Kokemäenjoen Uittoyhdistys hoiti uittotyöt Kulovedellä pomonaan Vibergin Teuvo, joka asui komealla paikalla Lukkisalmen rannalla. Hänen johtamiaan tukkilaisia tuli Siuroon joka kevät, ja heillä oli kortteerina ratasillan alapuolelle paalujen varaan veteen rakennettu Kitula, lautamökki, jolle miehet palasivat yöksi kuluuveneillään vedettyään puomit odottamaan seuraavien lauttojen kokoamista. Tukkeja nostettiin järvestä jonkin verran myös kuljetettavaksi junilla, jota varten aseman rantaraiteen vieressä oli sähkökäyttöinen Kiramo, jolla tukkeja nostettiin vedestä suoraan junanvaunuun.

Harvoja vapaa-aikojaan tukkilaiset viettivät kylällä kuka missäkin, saattoipa Siuronmäeltä joskus löytyä pimeä pullokin iltaa ilostuttamaan. Kyläläisille tukkilauttojen reunat olivat hyviä kalapaikkoja, ja kloppipojat harrastivat paljon tukeilla juoksemista uimareissuillaan.

Satamia Siurossa

Siuron satama oli Jokinenjärven rannassa kosken yläpuolella. Matkustajia sinne tuli Porin radan vetämänä Hämeenkyröstä ja Parkanostakin asti. Isäni kertoi kerran kantaneensa kaupunkireissultaan palaavan F.E.Sillanpään matkalaukkaa asemalta satamaan, mutta kieltäytyneensä ottamasta kirjailijalta kantopalkkaa. Isä-Kalle kertoi myöhemmin tämän olleen hänen ainoita panoksiaan kotimaisen kulttuurin edistämiseksi. Kyröskoskella toimivan Kyro Oy:n paperitehtaan tarpeisiin satamaan rakennettiin myös kunnon laituri ja paperivarasto.

Hinaaja veti Hämeenkyröstä Siuroon proomuja, jotka oli lastattu täyteen tapettipaperirullia. Sataman Hullu-Jussilla ne nostettiin proomusta laiturille ja siirrettiin siitä viereiseen suureen varastorakennukseen, jonka taakse asemalta rakennetulla pistoraiteella odottaviin junanvaunuihin rullia lastattiin kuljetettavaksi etupäässä Toijalan tapettitehtaille. Varastonhoito ja rullien lähettäminen oli ainakin 1950- ja 60-luvuilla siurolaisen Pentti Saarilahden vastuulla. Tämän liikenteen loputtua satamaa vuosikymmenien pitkän hiljaisen kauden jälkeen käytti 50 hengen m/s Purimo, joka kuljetti aikataulun mukaan matkustajia Siuron ja Hämeenkyrön Frantsilan välillä yli kymmenen vuoden ajan.

Toinen satamalaituri oli Kuloveden puolella ratasillan luona poukamassa henkilöliikenteen pieniä aluksia varten. Sitä käytti eniten Helenius-Tasso Apulaivoineen, mutta muitakin höyryveneitä siitä liikennöi eri puolille järveä. Varppihinaaja Kuloveden kotisatama ja laituri oli Halkosaassa, missä vesi oli tarpeeksi syvää laivalle. Saaren suurten koivuhalkopinojen takana laiturissa olevasta laivasta näkyi mantereelle vain savupiippu. Laivan miehistö joutui siis kulkemaan työpaikalleen ja takaisin aina soutuveneillä. Kulovedelle Elvingin Sahan rantaan oli aikanaan rakennettu sauna, josta tuli 1980-luvulla Siuron Veneijöiden tukikohta

heidän rakennettuaan sen edustalle satamalaiturin jäsentensä veneille. Laituria on laajennettukin veneilyharrastuksen yleistyessä.

Koski ja maantiesilta

Siurosta kulkijan mieleen jäävät Kuloveden maiseman ja Siuronmäen hauskan taajaman lisäksi parhaiten Siuronkoski ja sen ylittävä maantiesilta. Kosken yli jo ammoin rakennetun puusillan tilalle rakennettiin kuusiaukkoinen kivisilta 1874, koska kylän läpi kulki yksi Suomen tärkeimmistä maanteistä, joka yhdisti Tampereen sekä Poriin että Turkuun. Tiet erkanivat toisistaan vasta Häijäässä, mistä toinen suuntasi Suodenniemen ja Lavian kautta Poriin ja toinen Karkun, Tyrvään ja Lauttakylän kautta Turkuun. Koko sillan rakenne oli aluksi samanlainen kuin sen länsiosa on nykyisinkin. Kevään 1899 suurtulva romahdutti sillan itäisen osan, minkä jälkeen se korjattiin vahvemmaksi ja paremmin tulvia kestäväksi käyttämällä uutta kivi- ja muuraustekniikkaa. Tästä syystä nykyisen sillan itäpuoli onkin aivan eri näköinen kuin vanha länsipuoli. Kosken ja sillan keskeltä kulki vielä viime vuosisadallakin monta tärkeää rajaa, kuten Suoniemen ja Pirkkalan, sittemmin Nokian, kuntaraja, Hämeen ja Turun ja Porin läänin raja, Hämeen ja Satakunnan maakuntaraja ja vielä oikeuslaitoksen kihlakunnanrajakin.

Koska silta oli tasainen ja vähän yli 100 metriä pitkä, Siuron Tuisku järjesti sillä juoksukilpailuja ”läänistä lääniin” ennen urheilukenttien perustamista. Joskus sillalla myös tapella nujakoitiin kylän tän ja ton puolen nuorukaisten kesken. Kerran tuli Forssastakin asti sakkia Siuroon koettelemaan voimiaan, mutta joutuivat palaamaan kotiin häntä koipien välissä. Siuron parhaita tappelijoita olivat Järvenpään Piituli ja Siuron kirkon suntion Niiniskorven poika Pekka.

Huveja ja tapahtumia kylällä

Viime vuosisadan alkupuolelta lähtien myös Siurossa on vietetty työvään vappujuhlia. Tärkein tapahtuma sinä päivänä oli vappukulkue, joka lähti Linnavuoresta Miharintietä kohti Siuroa. Kun kulkue ylitti Viisastensillan*, alkoi kylään kuulua torvisoittokunnan komeaa marssimusiikkia. Pitkä vappukulkue marssi

Suomen lipun ja Siuron Työväenyhdistyksen punalipun johdolla Miharinristeyksen kautta maantielle, josta se jatkoi eteenpäin kylän läpi ja kosken sillan yli Suoniemen puolelle. Siitä marssi eteni ylämäkeen Myllyn- ja Tolpanahteiden kautta ja vielä koulunkin ohi melkein Pyymäen torpalle asti, missä kiivettiin lopuksi jyrkkää polkua Kiimälänkalliolle. Sen tasaisella laella väki lauloi työväenlauluja ja söi juhlallisesti eväänsä samalla ihailien komeita maisemia alas Kulovedelle. Me muut puhaltelimme ilmapalloja, heiluttelimme vappuhuiskuja ja joimme simaa omissa pihossamme. Ylioppilaita ei kylällä juuri näkynyt edes näin vappuna.

* Sillan nimi johtui kahdesta veljeksestä sukunimeltään Viisas, joista toinen oli sillan suunnitellut ja toinen toimi työnjohtajana sen rakentamisessa.

Siuron työväentalon iltamien, Linnavuoren Vuorenhovin tilaisuuksien ja elokuvaesitysten sekä Kauniaisten Huvisuulin tanssien lisäksi kylällä on järjestetty yleisötapahtumia pääasiassa kahdessa paikassa: koskella ja Knuutilan kartanolla. Sotien jälkeen Valssimyllyn edustan tasangolle ilmestyi joinain kesinä pieni tivolin tapainen peliteltoineen, jossa oli pallonheitto- ja ilmakiväärirata, erilaisia pelejä ja lapsille narunvetoa tai ongintaa pikku palkintoineen. Sen jälkeen, kun Polviander oli avannut Koskibaarin entisen Voiman kaupan taloon ja varsinkin keskioluen vapauduttua, baarin nurkilla viihtyi moni kyläläinen tavaten kavereitaan. Nykyisin baari on siistiytynyt laajennuttuaan reilulla kesäterassilla ja alettuaan tarjota kaljan ja kahvilapalvelujen lisäksi ruokaakin. Lisäviihdykkeenä siellä on silloin tällöin karaoke- tai runoiltoja, tietokilpailuja ja joskus live-musiikkiakin asiakkaille.

Kuuluisin tapahtuma Siurossa on pitkään ollut Siuron Kuljun Omakotiyhdistyksen järjestämät keväiset Kuorekarnevaalit. Koskella on perinteisesti lipottu näitä pikku lohikaloja vuosikymmeniä niiden noustessa toukokuussa järveltä koskeen kutemaan. Joku keksi idean kerätä kyläläiset juhlimaan kevättä tämän perinteen ympärille, ja niin kuoreveteraani Paavo Saarinen pantiin toukokuun alussa kavereineen lippoamaan kuoreita rautatiesillan pielestä. Niitä tulikin saaliiksi ihan ämpärikaupalla, ja karnevaaleissa niitä paistettiin, syötiin kilpaa ja kisattiin, kuka olisi nopein niiden perkaamisessa. Parhaat pistelivät kuoreita poskeensa raakanakin pikku viinatilkan kera. Huhu kertoo, että joku olisi juhlatuulen innoittamana sukeltanut koskeenkin

ratasillan kaiteelta, vaikkei vesi siinä kovin syvää edes ole.

Knuutilan kartanon viimeisen isännän Mauno Knuutilan kuoltua kartanon omistaa Nokian kaupunki. Kun kylään perustettiin Siuro-Seura, se haki ja sai hoitoonsa kartanon pihapiirin rakennuksineen. Seura järjesti aluksi pitkään talkoita väentuvan ja ison aittarakennuksen kunnostamiseksi. Näihin osallistui useita kyläläisiä, ahkerimpina Väinö Virtanen, Ossi Somma ja Raimo Jokinen. Sitten kun rakennukset ja miljöö oli saatu kuntoon, seura alkoi järjestää Knuutilassa ensin jokakesäisiä juhannusjuhlia, sitten myös markkinoita, myyjäisiä ja taidetilaisuuksiakin. Suositun lähes jokavuotisen lasten talviriehan on alueella järjestänyt Lions Club Siuro kilpailuineen ja moottorikelkka-ajeluineen. Knuutilan rakennuksia voi varata myös häitä tai muita yksityisiä juhlia varten, nykyisin aittarakennuksessa on myös hotellihuoneita.

- Matti Raisamo